

PIETRO CITATI

ALEXANDRE EL GRAN

TRADUCCIÓ DE JOAN CASAS

La primavera del 334 abans de Crist, la flota d'Alexandre va travessar les aigües dels Dardanel·ls. Quan el vaixell almirall es va acostar a la platja on començaven els dominis de Darios III, sobirà de Pèrsia, Alexandre va saltar a terra, “armat de cap a peus i exultant de joia”. A poca distància s'estenien els túmuls en els quals, segons la llegenda, hi havia sepultats els herois grecs caiguts a la guerra de Troia: Alexandre va ungir d'oli i va coronar la tomba d'Aquil·les, mentre Hefestió —el “seu” Patrocle— honorava de la mateixa manera la tomba de Patrocle. Després va pujar pels camins que duïen a la ciutat: els mateixos que havien recorregut gairebé mil anys abans Hèctor i Paris, Agamèmnon i Ulisses; i va veure les aigües de l'Escamandre i les del Simois. Al santuari d'Atena va deixar en do la seva armadura, i va collir a canvi l'escut d'un guerrer grec desconegut: potser un rei, potser algun dels milers de pastors i de pagesos caiguts obscurament als peus de la ciutat. Des d'aquell dia, un dels seus guerrers el va portar sempre al seu costat a la batalla, per protegir-lo de qualsevol perill. La identificació amb Aquil·les era acomplerta. Ara només havia d'apaivagar les ombres dels vençuts; i calmar anticipadament les ombres dels seus adversaris, que encara eren vius i que ell derrotaria, com els grecs als troians. Per això va fer un sacrifici a l'altar de Zeus, on el fill d'Aquil·les havia colpit mortalment Príam, l'últim sobirà mític d'Àsia.

Fins als últims instants de la seva vida, Alexandre se'ns presenta amb aquesta actitud sacrificial, amb les vestidures blanques i les temples coronades, com el més devot dels sacerdots. Feia sacrificis als déus: déus familiars, déus de Grècia, déus egipcis, déus babilonis, indis, i potser perses. Abans i després de cada batalla, encapçalava desfilades de l'exèrcit en armes, parades navals, processons de torxes, concursos gimnàstics i musicals consagrats a les divinitats per implorar-ne la benevolència. Però com estar segur de la protecció del cel? Mirava enlaire, provant d'endevinar els signes de la voluntat divina. La lluna perdia la seva resplendor, tenyint-se d'un fosc color de sang: una àguila baixava damunt seu en el transcurs de la batalla, sense deixar-se pertorbar pel soroll de les armes i els gemecs dels moribunds: una oreneta es posava al costat del seu jaç, xisclant

desesperadament i despertant-lo: Hèracles i Homer se li apareixien en somnis: uns corbs el guiaven cap a l'oasi de Siwa; del pa acabat de partir en queien gotes de sang... Aquests senyals podien portar fortuna i desventura, salvació i destrucció, ambigu i múltiples com tot allò que davalla del cel; i Alexandre s'adreçava als seus endevins perquè interpretessin els missatges dels déus.

Confortat per la protecció celestial, Alexandre es movia ardidament entre les contradiccions i els perills de la realitat. Abans d'actuar, analitzava amb atenció allò que tenia al davant. La seva mirada, que fins a aquell moment semblava perduda entre visions o entelada per l'embriaguesa, esdevenia lucidíssima: no se li escapava cap possibilitat, risc o avantatge. Com qualsevol home antic, sabia que les seves accions topaven amb la resistència de la "fortuna": tot allò que és casual, incert, imprevisible o absurd en el funcionament del món. D'altres l'afalagaven, o hi feien pactes. Per domar-la, Alexandre la desafiava amb la temeritat més furiosa: l'assaltava, la ultratjava, la violentava; la sorprenia amb aquella velocitat demoníaca, que va transformar les seves campanyes en curses a brida abatuda, a marxes forçades, matant els cavalls, deixant al seu darrere, rebentada i exhausta, la meitat de l'exèrcit. Però la seva ment era massa subtil per creure que existeixen mètodes per vèncer la fortuna. La tradició ens ha deixat dues versions al voltant del famós episodi del "nus de Gòrdion": segons l'una, Alexandre el va tallar amb l'espasa; segons l'altra, el va desfer, traient el piu de fusta al voltant del qual estava embolicat el nus. Alexandre era tant l'heroi temerari que talla veloçment les dificultats amb el cop dur i net de la seva espasa; com el prudent home polític, que dissol les dificultats amb astúcia i sorprèn la fortuna per l'esquena, quan està despistada, distreta i indefensa.

L'exèrcit d'Alexandre es va posar en marxa. Els cavallers i els infants macedonis, els cavallers tessalis, els llancers tracis, els arquers cretencs, els llançadors de javelina agrians, els hoplites i els mercenaris equipats per les ciutats gregues anaven acompanyats per enginyers, que tenien l'encàrrec de construir torres d'assalt, ponts, pontons, i d'excavar mines. Un servei topogràfic recollia informacions sobre les carreteres, sobre la configuració dels terrenys i sobre les distàncies: una cancelleria redactava el diari oficial amb les notícies referents a les accions i a les paraules d'Alexandre. Al seu darrere, una rastellera de sacerdots i d'endevins, que portaven un

diari de les víctimes sacrificades, dels prodigis i de les prediccions: filòsofs aristotèlics i cínics, escèptics i democritians; arquitectes, historiògrafs, geògrafs, botànics, cortesanes, i poetes que haurien hagut de celebrar les glòries de l'expedició com Homer havia cantat la glòria d'Aquil·les, però que van escriure versos pèssims. Amb el pas dels anys, l'exèrcit encara es va ampliar més. Tropes perses, índies, d'Àsia Menor: comerciants, artesans, actors, vagabunds, xarlatans, espellifats, que la fama d'Alexandre i el desig d'aventures i de diners havien atret des de tots els racons de Grècia fins a la llunyaníssima Bactriana; i el seguici afegit de les famílies, que els soldats s'havien format fora de la pàtria. Era la imatge de tot l'imperi: un gran organisme vivent, tumultuós, pintoresc i bregós, amb un miler de braços i un sol cap, que es movia a través de les regions de la terra.

L'exèrcit va trobar obstacles de tota casta. Va conèixer l'extensió eixorca de les sorres, les solituds immenses i nues, que es desplegaven al voltant de la mirada com un oceà il·limitat i fondo. Ni un sol arbre, cap senyal de conreu, ni rastre d'aigua ni de vida: només els vents es despertaven de vegades de la seva torpor, alçant la sorra, amuntegant-la en elevats pujols, blans a la petja com la neu o el fang; durant el dia una boira espessa cobria el cel, tant que les ombres de la nit eren gairebé més clares que la llum del sol. Després l'exèrcit va travessar massissos muntanyosos i silvestres, entre estimbals i gorgues excavades per l'ímpetu dels torrents. El camí es perdia allà on els boscos s'ajuntaven als boscos, els arbres abraçaven els arbres, i les branques, entreteixides fins a formar una volta ininterrompuda de fulles, no permetien destriar el cel. El sender pujava entre neus eternes, que la rigor del fred havia glaçat i endurit: deserts desolats, resplendents i enlluernadors mars de glaç, sobre els quals la llum pàl·lida i quasi moribunda semblava anunciar la fi del món.

Entre aquests paisatges de plana i de muntanya, resseguint les ribes de les mars i dels rius, al voltant de les ciutats assetjades, les tropes macedònies es van trobar amb les forces de Darios III. A la primera batalla, Alexandre es va llançar al galop dins les aigües del Granic amb l'empenta desesperada d'un foll, com si volgués imitar la fúria d'Aquil·les; i va anar de poc que no el matés la simitarra d'un general enemic, que li va partir el casc. L'exèrcit va davallar cap al sud: va prendre sense esforç Milet, va conquerir Halicarnàs, que va ser incendiada per la guarnició persa: va ocupar Aspendos, Side, Sagalassos, Celene, Tars, i es va introduir lentament en el cor muntanyós de Turquia. Al costat

d'Issos, a la ratlla de Turquia i de Síria, es va trobar amb el gran exèrcit persa: el comandava Darios des de dalt del seu carro; però, abans del vespre, va fugir, i va deixar l'escut, l'arc i el mantell, la mare, la dona, un fill, dues filles joves, les tendes i una part dels seus tresors en mans d'Alexandre. El camí cap a Síria, Palestina i Egipte estava obert. Després de set mesos de setge duríssim —dics construïts, destruïts i refets contra el mar, torres de setge incendiades, vaixells enfonsats o desfets per la tempesta, milers d'habitants massacrats o venuts com a esclaus—, l'exèrcit macedoni va conquerir Tír: al cap de dos mesos de setge va prendre Gaza; i a la darrera del 332 va ocupar sense trobar resistència tot Egipte.